

Nr 199.

Av herr **von Sneidern** m. fl., om anslag till understödjande av rektorn *J. Henrikssons verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter.*

De rådande tidsförhållandena ha på åtskilliga områden visat nödvändigheten av, att vi göra oss oberoende av utländsk tillförsel för fyllande av vissa oundgängliga behov; på andra åter skärpt blicken för lämpligheten av, att ökad uppmärksamhet ägnas åtgärder, som syfta till åstadkommandet av en inhemsk produktion, som visserligen ägt och äger förutsättningar att bli konkurrenskraftig med utlandets, men som vi hittills förbisett på grund av bristande insikter och bristande företagsamhet. Den mångfald varor, som ingå i apotekens utrustning, torde kunna erbjuda exempel såväl på artiklar, vilka för sjukvården spela den roll, att ett fullständigt oberoende av utlandet kan vara värt vissa ekonomiska uppoffringar, som på preparat, vilka mycket väl kunna bli föremål för en fullt konkurrenskraftig inhemsk tillverkning, om blott företagsamheten inriktas härpå. Bland apoteksvaror, som hittills i övervägande grad importerats, men som i avsevärd utsträckning kunna ersättas med sådana av inhemsk tillverkning, äro de läkemedel, som hämtas ur växtriket.

Medicinalväxtodlingen och insamlandet av medicinalväxter, som i vårt land under äldre tider mycket omhuldades, råkade sedermera i lägervall. Visserligen ha de senaste årtiondena genom några enskildas intresserade arbete att uppvisa ett visst uppsving på området, men det mycket njuggt tillmätta understöd från det allmännas sida, som kommit denna verksamhet till del, har utan tvivel bidragit till att göra det uppnådda resultatet mindre, än som annars kunnat vara fallet. Ett ökat statsbidrag för ändamålet synes oss därför befogat så mycket mer som för arbetets utförande ännu står till förfogande en person, vars hittillsvarande mångåriga oegennyttiga arbete för saken i hög grad måst inskränkas genom nödvändigt förvärvsarbete.

I ett av dåvarande kand. E. Lundström i farmaceutiska föreningen

den 9 okt. 1907 hållet föredrag, varav blev en följd bildandet av den nuvarande medicinalväxtföreningen, läses bland annat följande:

»Redan för långliga tider tillbaka tyckas Sveriges apotekare insett vikten av, att medicinalväxter så vitt möjligt odlades inom det egna landet. Så uppställde t. ex. medicinalordningen av år 1688 såsom önskemål just kultivering av utländska droger här hemma och senare under frihetstiden vidtogos flera verksamma åtgärder för främjande av svensk medicinalväxtodling.

Vår store landsman C. von Linné ivrade på sin tid ävenledes mycket för denna nya gren av vår agrikultur och sökte år 1753 i en disputationsskrift, benämnd »Plantae medicinales» bevisa, att ej mindre än 55 officinella droger kunde odlas i Skåne.

Det på hans tid rådande intresset tog sig ett särdeles synligt uttryck i Colleg. medic. instruktion av år 1774, enligt vilken det ålägg kollegiet tillhålla apotekarna, att var på sin ort anlägga trädgårdar för plantering av sådana växter, som på apoteken behövdes färska — särskilt borde detta ske i rikets sydligare provinser.

Odlingen av medicinalväxter tog tack vare detta och dylika åtgärder sådan fart, att under senare hälften av 1700-talet en avsevärd del av apotekens ej obetydliga drogbehov kunde fyllas med svensk vara.*)

Härefter tycks intresset för den inhemska medicinalväxtodlingen varit i ständigt nedgående.

Ett brevkort i apotekaresocietetens ägo utvisar dock, att apotekare Kayser i Karlstad 1885 gör en större beställning av medicinalväxter, växta på svensk jord av den för ifrågavarande problem ännu i dag varmt intresserade, nuvarande rektor J. Henriksson, Mellerud.

Ungefär vid samma tid anlägger så invid Malmö numera avlidne apotekare P. M. Nordquist en trädgård i liknande syfte, vilken trädgårdsanläggning enligt till föredragsbållaren lämnad muntlig uppgift sedermera styckats.

Såsom en bland de första, som till fullo förstätt, vad upplysning och agitation betyder, när det gäller få en okunnig lantbefolkning (inkl. apotekare) vaken, kunna vi ävenledes anteckna nyssnämnde rektor Henriksson.

Varje år — ända från 1885 — har han hållit väckande föredrag eller föreläsningar angående insamling och odling av medicinalväxter, dels i Dalsland, dels i Småland och Västergötland. I Dalsland har han hållit föredrag i alla socknar utom tre, i de flesta på 2—3 olika ställen,

*) Ovanstående upplysningar har benåget lämnats av apotekare Karl Ahlberg.

i Småland i 22 etc. Dessutom har sanme man på bekostnad av respektive hushållningssällskap i Södermanland och Västergötland (Älvsborgs län) för dessa läns folkskolelärare anordnat tvänne »medicinalväxtkurser» under tillsammans 14 dagar, samt slutligen på uppdrag av »Hortikulturens vänner» i Göteborg därstädes hållit liknande föreläsningar. Lägges härtill att rektor H. från trycket utgivit flera smärre böcker i ämnet, varav en redan såsom ung student (med förord av prof. Sandahl), skrivit flera uppsatser i lantbruks- och andra tidningar och tidskrifter, har man grundade skäl fråga sig, huruvida vi tillfullo uppskattat detta intensiva upplysningsarbete. — Ha vi det? — Skall om en stund söka svara. —

För närvarande har rektor Henriksson ett område av 60,15 ar till sitt förfogande och en kultur på 33 olika droggivande växter. Av dessa lämna de flesta redan nu frö till utsäde, varom för övrigt katalog från Gunnarsnäs Fröklängningsanstalt bär vittnesbörd. Det är ett glädjefullt tecken här kunna konstatera, att några av landets apotekare, många skolmän och enskilde personer, ja till och med finska sådana, dragit stor nytta härav. Slikt varslar gott för framtiden.

Det är emellertid givet, att ett sådant företag som detta, skall fordra sin säkra ekonomiska grundval, särskilt vid tanke på, att det härvidlag ofta gäller företaget av rena kulturexperiment.

Tyvärr har någon hjälpsam hand varit omöjlig att upptäcka.

Visserligen har Sveriges apotekaresocietet hugnat rektor Henriksson i år med 100 kronor, avsett att nödtorftigt täcka omkostnaderna för en del kemiska analyser med mera, varmed rektor Henriksson ämnar avsluta ett 10-årigt vidlyftigt studium över de officiella Menthaformerna — resultatet häröver kommer att offentliggöras inom den närmaste framtiden. — Men detta anslag på hundra kronor plus något hundratal förut är också all uppmuntran från kårens sida och naturligtvis även från andras.

Här är också stället omnämna, att rektor Henriksson för upprättandet av mönsterodlingar på ett par platser i Sverige och undervisning vid desamma, ävensom för upprättande av depåer vid dessa för inhemska droger år 1896 sökte ett årligt statsanslag av 2,000 kronor, vilket anslag emellertid trots de amplaste rekommendationer från apotekarna och andra gynnare, blev på medicinalstyrelsens avstyrkande avslaget.

I detta liksom i så mycket annat, se vi endast ett nytt bevis på, att det gäller för vår kår, att så fort ske kan, taga den fackmässiga ledningen i egna förståndiga händer.

Trots dylika misshälligheter, trots dylika upprepade avslag från lantbruksstyrelsers och enskilda mecenaters sida, vågar rektor Henriks-son ännu drömma om ljusare tider. Säkerligen skall och en så opti- mistisk energi en gång erhålla sin belöning.»

Sedermera har rektor Henriksson under flera år erhållit ett årligt anslag av 100 kronor från Älvsborgs läns norra hushållningssällskap ävensom från 1913 på medicinalstyrelsens tillstyrkan ett årligt anslag av Kungl. Maj:t »som bidrag för undervisning i Medicinalväxters odling och insamlande.» Hur rektor H. använt dessa medel och huru litet eller rättare sagt huru intet blivit över till ersättning för hans eget ar- bete framgår av bifogade utdrag ur till medicinalstyrelsen avgiven re- dovisning för herr H:s användning av statsanslaget för år 1916. Det har därför syns oss angeläget att ett större anslag lämnas herr H., varigenom han kan i högre grad frigöras från annan förvärvsverksam- het och i större utsträckning ägna sig åt medicinalväxtodlingen.

Den fortsatta verksamhet, som det förhöjda statsanslaget skulle understödja, kommer företrädesvis att omfatta

- 1) försöksodlingar av medicinalväxter,
- 2) fröodlingar ävensom produktion av plantor för andra medicinal- växtodlingar inom landet,
- 3) undervisning i medicinalväxtodling å eget plantage ävensom håll- andet av 1 å 2 odlingskurser årligen,
- 4) lämnande av råd och anvisningar till odlare och insamlare av medicinalväxter,
- 5) fortsatta undersökningar angående bästa sättet för konservering (torkning) av växtdelar (droger).

På grund av vad vi ovan anfört tillåta vi oss därför hemställa,

att riksdagen till understödjande av rektor J. Hen- rikssons i Dals-Rostock verksamhet för medicinalväxt- odling och insamling av medicinalväxter för år 1918 måtte bevilja ett anslag av tre tusen kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 utanordna kr. 1,500.

Stockholm den 26 januari 1917.

Axel von Sneidern.

Arthur Gustafson.

Harald Hallén.

Kasenberg.

Avskrift.

Bilaga.

Redogörelse angående undertecknads verksamhet för insamling och odling av medicinalväxter år 1916.

a) *Föredrag om insamling och odling av medicinalväxter, biträde vid anläggandet av medicinalväxtodlingar, gratisutdelning av plantor och frön till sådana samt upp- rättandet av två försöksodlingar i Jämtland.*

Förutom undervisning om insamling och odling av medicinalväxter, meddelad åt personer, som härför allt emellanåt infunnit sig vid mina odlingar, samt på uppdrag av Älvsborgs läns norra kungl. Hushållningssällskap hållna föredrag i ämnet i nio olika skolhus, har jag under året dels biträtt vid anläggandet av medicinalväxtodlingar, dels lämnat frön och plantor gratis till desamma.

I sammanhang härmed har jag för att söka utröna, huru långt mot norr drogväxt- odling kan bedrivas, upprättat två försöksodlingar i Jämtland, nämligen vid Häggenås och Kyrkås, på vilka båda platser flera arter, bl. a. *pepparmyntan*, den engelska varieteten (*Mentha glabrata* Vahl var. *cordata* J. Henriksson), visat sig gå väl till, såsom det meddelats mig av föreståndaren för den sistnämnda odlingen. Han skriver nämligen: »Pepparmyntan visade sig förra sommaren gott tåla vid det jämtländska klimatet. Plantorna övervintrade utan betäckning, fastän den vintern var ännu strängare än den nu snart gångna. De växte också upp till en höjd av cirka 80 cm., trots den ogynn- samma sommaren.» (Bil. Litt A.)

b) *Undervisning genom brev.*

Från etthundratolv personer i skilda delar av riket hava brev med förfrågningar i ämnet mottagits och besvarats. Av dessa personer hava nitton anlagt medicinalväxt- odlingar, till vilka frö anskaffats genom mig. (Bil. Litt. A.)

c) *Anordnad medicinalväxtkurs.*

Efter annonsering i 11 olika tidningar hölls här under tiden 11--15 juli en medi- cinalväxtkurs med teoretisk och praktisk undervisning, i vilken kurs deltog förutom åtskilliga tillfälliga åhörare ett trettiotal förut anmälda, representerande tio olika land- skap. (Bil. litt. C.)

d) *Kontanta utlägg för verksamheten.*

Dels för annonser och dels för arbete vid försöksodlingen och förevisningsfältet har jag under året utbetalt ett sammanlagt belopp av 490 kronor 5 öre.
Dals-Rostock den 30 december 1916.

J. Henriksson.

Avskrift av avskrifter och utdrag.

Litt. A.

Att Rektor H. Herr J. Henriksson från Dals-Rostock i folkskolan vid Dalskog hållit föredrag och undervisat skolbarnen i insamling och odling av medicinalväxter denna dag, intygas

Dalskog den 22 Juni 1916.

A. Örtendahl.
(Folkskollärare.)

Att skolföreståndaren J. Henriksson, Dals-Rostock, i härvarande skola denna dag hållit föredrag om insamling och odling av medicinalväxter, intygas
Mons skolhus, Töftedals socken den 4 juli 1916.

Ellen Nolin
lärarinna vid skolan.

Att Rektor J. Henriksson i Ruds folkskola hållit föredrag om insamling och odling av medicinalväxter intygas härmed.
Rud den 10 aug. 1916.

Anna Björklund.

Att Herr Rektor J. Henriksson, Dals-Rostock, denna dag hållit en föreläsning i härvarande folkskola om insamlade av medicinalväxter intygas härmed på begäran.
Billingsfors den 1 augusti 1916.

Uno Renström
folkskollärare.

Dato har samme man i denna skola hållit föredrag om odling av medicinalväxter, i skolträdgården lämnat anvisning angående indelning av planteringsland för anläggande av en medicinalväxtodling samt gratis lämnat frö till densamma.
Billingsfors den 28 augusti 1916.

Uno Renström.

Att Rektor J. Henriksson denna dag i härvarande skolhus hållit föredrag om odling och insamling av medicinalväxter samt lämnat frö till försöksodling intygas härmed.
Snippen, Bäckefors den 22 aug. 1916.

Magnus Ekström
folkskollärare.

Att skolföreståndaren Herr J. Henriksson varit här i Bergane skola och givit anvisningar om insamling och försäljning av medicinalväxter samt lämnat frö gratis till försöksodling, intygas
Bergalund, Dingelvik den 24/8 1916.

B. Lagerkvist
folkskollärare.

Härmed intygas på begäran, att Herr Rektor Henriksson i Rostock lördagen den 26 dennes i Sidans skolhus höll ett undervisande föredrag inför skolbarnen angående insamling av vissa på orten förekommande medicinalväxter samt även lovade sända frö till odling av ett par bland dem.
Sidan södra, Ärtemark d. 28/8 1916.

Carl Joh. Edman
folkskollärare.

Att skolföreståndaren J. Henriksson från Dals-Rostock denna dag hållit föredrag i härvarande skola om insamling och odling av medicinalväxter samt utdelat frö gratis till försöksodling, intygas.

Högsäters skola den 1 sept. 1916.
C. W. Forsmarker.

Från Herr Rektor J. Henriksson, Rostock, har undertecknad fått emottaga följande frösor: Kardbenedikt, Fingerhatt, Bolmört och Spikklubba, vilket tacksamt erkännes.
Grinstad den 4 dec. 1916.

Hilda Carlsson.

Av Rektor J. Henriksson, Dals-Rostock, har jag erhållit en del medicinalväxter sistlidne vår, och ha planterna gått rätt bra, vilket härmed intygas.

Ed den 22 dec. 1916.

J. Mauritz Elgh.

Folkskollärare vid Ed.

Malmö den 6/3 1916.

Herr Rektor J. Henriksson, Dals-Rostock.

Jag ber att få uttala mitt tack för de fröer Herr rektorn haft godheten kostnadsfritt sända mig.

Det skall nu bliva intressant att se, hur det kommer att lyckas med försöket.

Högaktningfullt

Sverker Lundberg.

Häggenås den 3 apr. 1916.

Rektor Herr J. Henriksson, Rostock.

samtliga till mig sända växterna tyckas finna sig gott här i Jämtland. Pepparmyntan synes också fördra klimatet. Kardbenedikt går utmärkt.

Med utmärkt högaktning.

J. Arv. Jonsson.

Kyrkås den 8 maj 1916.

Herr Rektor J. Henriksson, Dals-Rostock.

Pepparmyntan visade sig förra sommaren gott tåla vid det jämtländska klimatet. Plantorna övervintrade utan betäckning, fastän den vintern var ännu strängare än den nu snart gångna. De växte också upp till en höjd av cirka 80 cm. trots den ogynsamma sommaren.

Med Högaktning och vördnad

Carl Wiklund.

Avskrifternas och utdragens riktighet bestyrkes av
Hilmer Källman.
Ekholmen.

Gust. Bergman.
Rönninge.

Litt. B.

Att skolföreståndaren J. Henriksson, Dals-Rostock, under år 1916 besvarat 112 skrivelser i medicinalväxtfrågan, samt att 19 av dessa särskilt rört sig om anläggande av medicinalväxtodlingar, intygas på grund av företedda originalskrivelser.

Ekholmen, Dals-Rostock d. 30/12 1916.

Hilmer Källman.

Ordf. i Nordals Kretsafdelning & ledamot af
Hushålln.-sällsk. förvaltningsutskott.

*Lätt C.**Avskrift av avskrift.*

Rektor J. Henriksson från Dals-Rostock hade under tiden 11—15 juli innevarande år anordnat en medicinalväxtkurs i sin skola. Kursen var besökt av ett trettiotal anmälda jämte en del icke anmälda personer, representerande 10 olika landskap. Intresset bland kursdeltagarna var stort, vilket bl. a. framgår därav, att flera bland deltagarna begärde och erhöilo kursen förlängd med icke mindre än tre dagar för genomgående av en repetitionskurs, och allmänt uttalades den önskan, att flera sådana kurser måtte komma till stånd under närmaste tiden.

L. V. Norén.

Folkskollärare och kursdeltagare.

Likheten med originalet bestyrkes av
Hilmer Källman

Upperud d. 22 aug. 1916.

Axel Bäckner.

Komminister, kursdeltagare.

Gust. Bergman.